

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра психології

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри психології,
кандидат психологічних наук,
доцент, підполковник внутрішньої
служби

О.М. Мірошніченко

«___» _____ 2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Кримінальна психологія»
спеціальність 053 «Психологія»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

ст. викладач кафедри,
кандидат психологічних наук

Т.В. Кухар _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри психології

Протокол № __ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 30
семінарських та 44 самостійна робота.

Анотація курсу

Нині характерним є розвиток психологічної науки, використання її рекомендацій у різних сферах людської діяльності. У системі наукових знань, що сприяють удосконаленню правозастосовчої діяльності важливе місце посідає юридична психологія. Це особлива наука, що вивчає психологічні закономірності у системі "людина-право" і спрямована на їх оптимальне використання. Широкі аспекти пізнання особливостей юридичної практики та розробки рекомендацій щодо її удосконалення передбачають проведення комплексних досліджень юристів і психологів, які визначають специфіку всіх напрямів правозастосовчої діяльності.

Складовою частиною (яку ще інколи називають напрямком) сучасної юридичної психології є кримінальна психологія. Вона виникла і активно розвивається на межі психології та правознавства. Вона виникла і активно розвивається на межі психології та правознавства, зокрема кримінології, кримінального права та криміналістики.

Кримінальна психологія вивчає психічні явища, психічні закономірності, що виявляються в процесі діяльності, пов'язаної зі злочином (формування злочинної установки особистості, злочинного мотиву, особистості злочинця, жертви та ін.), а також утворення злочинного стереотипу поведінки. У структуру кримінальної психології входять кримінальна поведінка і мотиви злочину, психологія особистості злочинця, психологія злочинної групи та її лідера, психологія жертви злочину (віктимології), психологія неповнолітніх злочинців.

Мета курсу

Мета викладання навчальної дисципліни "Кримінальна психологія": формування компетентності щодо історії, сучасного стану та перспектив розвитку кримінальної психології, особистості та групи як суб'єктів кримінального правопорушення; ознайомити курсантів (студентів) із психологією протиправної, злочинної поведінки людей різного віку і статі; із специфікою судової діяльності по розгляду кримінальних справ тощо.

Організація навчання Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Самостійна робота
Розділ 1. Вступ до кримінальної психології					
1	Кримінальна психологія у системі психології та правознавства	9	2	2	5
2.	Злочинність як кримінально-психологічне явище	11	2	4	5
3.	Психологічний механізм злочину	11	2	4	5
Розділ 2. Психологія кримінальної поведінки					
4.	Особистість як суб'єкт злочину	11	2	4	5
5.	Група як суб'єкт злочину	12	2	4	6
6.	Психологія організованої злочинності	12	2	4	6
7.	Психологічні особливості злочинності неповнолітніх	12	2	4	6
8.	Психологія жертви злочину	12	2	4	6

Завдання до семінарів Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Кримінальна-психологія у системі психології та правознавства.	2
2	Злочинність як кримінально-психологічне явище.	4
3	Психологічний механізм злочину.	4
4	Особистість як суб'єкт злочину	4
5	Група як суб'єкт злочину	4
6	Психологія організованої злочинності	4
7	Психологічні особливості злочинності неповнолітніх	4
8	Психологія жертви злочину	4

Тема 1. Кримінальна-психологія у системі психології та правознавства

1. Предмет і пріоритетні завдання кримінальної психології.
2. Зв'язок кримінальної психології з іншими науками.
3. Історія розвитку кримінальної психології.

Література: основна № 2, 6, 9; допоміжна № 4-5, 8, 12, 15.

Тема 2. Злочинність як кримінально-психологічне явище.

1. Кримінально-психологічна характеристика злочинності.
2. Психологічні особливості окремих видів злочинності.

Література: основна № 1- 4, 5, 6-8; допоміжна № 1, 3, 4, 16.

Тема 3. Психологічний механізм злочину.

1. Кримінально-психологічні ознаки злочину.
2. Мотив у психологічному механізмі злочину.
3. Типові криміногенні мотиви.

Література: основна № 1-3, 7, 8; допоміжна № 2, 3, 7, 9, 13.

Тема 4. Особистість як суб'єкт злочину

1. Кримінально-психологічний портрет особистості.
2. Акцентуація характеру та особистості.
3. Типологія особистості як суб'єкта злочину.
4. Психологічні портрети типів злочинної особистості.

Література: основна № 1, 2, 4, 8; допоміжна № 1-3, 8, 15.

Тема 5. Група як суб'єкт злочину

1. Група у кримінальному середовищі.
2. Проблема класифікації груп, які вчиняють злочин.
3. Кримінально-психологічна характеристика груп, які вчиняють злочин.

Література: основна № 4, 8; допоміжна № 1, 5, 8, 12.

Тема 6. Психологія організованої злочинності

1. Стан і динаміка організованої злочинності в Україні.
2. Організована злочинна група у психологічному вимірі.
3. Функціонально-психологічні особливості організованих злочинних груп.

Література: основна № 1, 4, 5, 8; допоміжна № 2, 6, 10, 11.

Тема 7. Психологічні особливості злочинності неповнолітніх

1. Неповнолітні у дзеркалі кримінальної психології.
2. Криміногенне середовище та субкультура неповнолітніх.
3. Формування особистості неповнолітнього правопорушника.
4. Психологічні аспекти групових злочинів неповнолітніх.

Література: основна № 1-3, 5, 7; допоміжна № 1, 3, 8, 10.

Тема 8. Психологія жертви злочину

1. Поняття жертви та її кримінально-психологічні різновиди.
2. Віктимна характеристика жертви злочину.
3. Психологія віктимності.
4. Психологічні рекомендації потенційній та реальній жертві.

Література: основна № 1, 4, 7, 8; допоміжна № 1-3, 7, 11.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Поняття агресії та її види.
2. Фрустраційна теорія агресії.
3. Типологія злочинців за М.Єнікеевим.
4. Типи антисупільної спрямованості особистості.
5. Віктимологія. Віктимна характеристика особи.
6. Класифікація потерпілих.
7. Класифікація жертв злочинів за Гентігом (стаття Є.Барданової).
8. Психологічна характеристика злочинних груп типу компаній, що скоюють злочини за попередньою змовою (В.Романов).
9. Психологічна характеристика злочинних груп рецидивістів та раніше засуджених (Тарарухін).
10. Поняття влади в організованих злочинних групах. Джерела влади.
11. Динаміка масових настроїв та етапи розвитку натовпу.

Література: основна № 1, 4, 7, 8; допоміжна № 2-4, 7, 12.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>.

Тематика есе:

1. Історія кримінальної психології.
2. Особистість злочинця: поняття та механізми її формування.
3. Психологічні методи боротьби з груповою злочинністю.

4. Психологія тероризму.
5. Психологія сепаратизму.
6. Сутність мотиву злочинної поведінки та основні його різновиди.
7. Особливості емоційно-вольових процесів при підготовці й скоєнні злочинів.
8. Психологія співучасті.
9. Психологія провини.
10. Роль жертви у генезі злочину.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1.

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Самостійна робота (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
Розділ 1. Вступ до кримінальної психології					
1	Кримінальна психологія у системі психології та правознавства	9	1	3	5
2	Злочинність як кримінально-психологічне явище	8	1	3	4
3	Психологічний механізм злочину	9	1	3	5
Розділ 2. Психологія кримінальної поведінки					
4	Особистість як суб'єкт злочину	9	1	3	5
5	Група як суб'єкт злочину	9	1	3	5
6	Психологія організованої злочинності	9	1	3	5
7	Психологічні особливості злочинності неповнолітніх	9	1	3	5
8	Психологія жертви злочину	8	1	3	4
Разом		70	8	24	38
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		5			
Залік		25			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 9 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;

- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 2,5 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання

пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятися від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2,5 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця жовтня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

12. Предмет і завдання кримінальної психології.

13. Зв'язок кримінальної психології з іншими галузями психології.

14. Зв'язок кримінальної психології з юридичними науками.
15. Зв'язок кримінальної психології із суспільними та іншими науками.
16. Історія розвитку кримінальної психології: описовий та порівняльно-аналітичний етапи.
17. Історія розвитку кримінальної психології: природничо-науковий та сучасний етапи.
18. Кримінально-психологічна характеристика злочинності.
19. Психологія пенітенціарної злочинності.
20. Психологія професійної злочинності.
21. Психологія корупційної злочинності.
22. Кримінально-психологічні ознаки злочину.
23. Мотивація злочинної поведінки.
24. Мотиви антисоціальної діяльності (за статтею Є.Барданової).
25. Поняття агресії та її види.
26. Теорія інстинктивної агресії.
27. Фрустраційна теорія агресії.
28. Теорія набутої агресії.
29. Чинники, що провокують агресивну поведінку.
30. Види агресивних злочинів.
31. Мотивація злочинної агресії.
32. Шляхи нейтралізації агресії.
33. Визначення та характеристика поняття «правопорушник». Спільне і відмінне в поняттях «злочинець» і «особа, яка скоїла злочин».
34. Біологічні передумови злочинності.
35. Соціальні передумови злочинності.
36. Сучасна кримінологічна класифікація особистості.
37. Типологія злочинців за М.Єнікєєвим.
38. Психологічна характеристика насильницького типу злочинців.
39. Психологічна характеристика корисливого типу злочинців.
40. Психологічна характеристика процесу формування особистості правопорушника.
41. Типи антисуспільної спрямованості особистості.
42. Етапи формування злочинної поведінки та їх психологічна характеристика.
43. Психологічна характеристика мотиваційного етапу формування злочинної поведінки.
44. Психологічна характеристика цілепокладаючого етапу злочинної поведінки.
45. Поняття особистості потерпілого. Методика вивчення особистості потерпілого.
46. Фактори, що впливають на поведінку потерпілого.
47. Віктимологія. Віктимна характеристика особи.
48. Соціально-демографічні ознаки віктимності.
49. Суспільно-професійні ознаки віктимності.

50. Психологічні характеристики віктимності.
51. Класифікація потерпілих.
52. Класифікація жертв злочинів за Гентігом (стаття Є. Барданової).
53. Психологічний аналіз показань потерпілого.
54. Поняття групової злочинності.
55. Кваліфікаційні ознаки злочинної групи.
56. Закономірності формування і розвитку злочинних груп.
57. Психологічна характеристика випадкових злочинних груп (В. Романов).
58. Психологічна характеристика злочинних груп типу компаній, що скоюють злочини за попередньою змовою (В. Романов).
59. Психологічна характеристика організованої злочинної групи (В. Романов).
60. Психологічна характеристика злочинної організації (В. Романов).
61. Психологічна характеристика злочинної корпорації (В. Романов).
62. Психологічна характеристика злочинних груп рецидивістів та раніше засуджених (Тарарухін).
63. Психологічна характеристика злочинних груп розкрадачів державної та приватної власності (Тарарухін).
64. Психологічна характеристика злочинних груп, що скоюють насильницькі злочини (Тарарухін).
65. Психологічна характеристика злочинних груп, що скоюють розбійницькі напади та пограбування з метою заволодіння державною та приватною власністю (Тарарухін).
66. Рівні організованості злочинних груп (А. Зелінський).
67. Психологічна характеристика найбільш активних членів організованих злочинних груп.
68. Механізми діяльності організованих злочинних груп.
69. Поняття влади в організованих злочинних групах. Джерела влади.
70. Психологічна характеристика випадкового скупчення громадян та дії правоохоронних органів при такому скупченні.
71. Психологічна характеристика споглядального скупчення громадян та дії правоохоронних органів при такому скупченні.
72. Психологічна характеристика панічного скупчення громадян та дії правоохоронних органів при такому скупченні.
73. Психологічна характеристика протестуючого скупчення громадян та дії правоохоронних органів при такому скупченні.
74. Соціологічні та психологічні умови трансформації масових скупчень у агресивний натовп.
75. Соціально-психологічні умови трансформації масових скупчень у агресивний натовп.
76. Динаміка масових настроїв та етапи розвитку натовпу.
77. Психологічні особливості діяльності правоохоронних органів при масових заворушеннях.
78. Загальні психологічні особливості неповнолітніх.
79. Стереотипи поведінки неповнолітніх.

- 80.Кримінально-психологічна характеристика злочинності неповнолітніх.
- 81.Біологічні чинники злочинності неповнолітніх.
- 82.Соціальні чинники злочинності неповнолітніх.
- 83.Типові ознаки та психологічні особливості неповнолітніх злочинців.
- 84.Злочинні групи неповнолітніх: загальна характеристика.
- 85.Типологія груп неповнолітніх з девіантною поведінкою.
- 86.Структурні особливості злочинних груп неповнолітніх.
- 87.Різновиди соціальних ролей в групі неповнолітніх-правопорушників.
- 88.Профілактика злочинності неповнолітніх.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. Юридична психологія. К.: КНТ, 2007. 360 с.
2. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями. Вид. 3-є, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.
3. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. Юридична психологія: словник. Вид. 2-ге, уточ. та доп. К.: КНТ, 2008. 224 с.
4. Бартол К. Психология криминального поведения. – СПб: ПраймЕВРОЗНАК, 2004. С. 329-347.
5. Косолапова Н.В., Иванова А.И. Юридическая психология. М.: Юрайт, 2010. 144 с.
6. Медведєв В.С. Кримінальна психологія: підруч. К.: Атіка, 2004. 368 с.
7. Пирожков В.Ф. Кримінальная психология. М.: Ось-89, 2007. 704 с
8. Тазин И.И. Кримінальная психология: учебное пособие. Томск: издательство ТГПУ. 2012. 200 с.

Допоміжна:

1. Алексеева Л.В. Юридическая психология: учебное пособие. М.: Проспект, 2010. 312 с.
2. Антонов И.О. Юридическая психология: Учебное пособие. 2-е изд. Казань: Изд-во «Юниверсум», 2011. 100 с.
3. Антонян Ю. М. Страдание и его роль в культуре: монография. – М.: Норма: Инфра-М, 2013. 224 с.
4. Ахмедшин Р.Л. Юридическая психология: курс лекций. Томск: Эль Контент, 2011. 228 с.
5. Багмет А.М., Бычков В.В. Квалификация и расследование преступлений, связанных с сексуальным насилием. М.: Юрлитинформ, 2017. 368 с.
6. Бедь В.В. Юридична психологія. Львів: «Новий Світ-2000», 2005. 380 с.
7. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.
8. Васильев В. Л. Юридическая психология. СПб.: Питер, 2002. 640 с.
9. Дуглас Д., Нокс М. Я – серийный убийца. Откровения великих маньяков. М.: Алгоритм, 2017. 336 с.
10. Еникеев М.И. Общая, социальная, юридическая психология. М.: «Издательство ПРИОР», 2002. 400 с.
11. Казміренко Л.І., Мартенко О.Л. Кримінальний кодекс України: психологічний аналіз кримінально-правових понять. К.: КНТ, 2008. 184 с.
12. Крюкова Е.С. Серийные убийства. М.: РУСАЙНС, 2017. 284 с.
13. Сорокотягин И.Н., Сорокотягина Д.А. Юридическая психология: учебник и практикум. 4-е изд., перераб. М.: Издательство Юрайт, 2016. 360 с.
14. Цветков В.Л. Юридическая психология. Учебное пособие для вузов в схемах и комментариях. М., 2013. 342 с.
15. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология: Вопросы и ответы. М.: Юриспруденция, 2000. 256 с.
16. Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л.І. Казміренко. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 190 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. http://stud.com.ua/38661/psihologiya/kriminalna_psihologiya.
2. https://studme.com.ua/150609135375/psihologiya/kriminalnaya_psihologiya.htm.
3. <https://studfiles.net/preview/5287388/>
4. <http://librarium.inf.ua/>